

חבוק (ט) (מ)

[א](#) [ב](#) [ג](#)

חבוק פרק-א

א **הַמִּשָּׁא אֲשֶׁר חָזָה וְזָבַקוּ הַנְּבִיא:**

רש"י המשא אשר חזה. מטל נבואתא מה שנסא וקבל ברוח הקדש : (רש"י)

מצודת דוד המשא. ר"ל זו היא הנבואה אשר חזה וגוי : (מצודת דוד)

ב **עַד-אֲנִי יְהוָה שׁוֹמֵר וְלֹא תִשְׁמַע אֲזַעַק אֲלֶיךָ זָמַס וְלֹא תוֹשִׁיעַ:**

רש"י עד אנה ה'. כופה היה צרוה"ק שעתיד נבוכדנצר למלוך בכיפה ולהיות מיצר לישראל כענין שנאמר בנבואתו כי הנני מקים את הכסדים וגוי ועל זאת היה מתאוונ ומתפלל: אזעק אליך חמס. אזכיר לפניך חמס העשוי לי ואינך מושיע: (רש"י)

מצודת דוד עד אנה. הנביא היה מתלונן על שלוות בבל וגודל ממשלתה ואמר עד מתי אצעק אליך ואינך שומע : אזעק וגוי. אזעק על החמס אשר עושה ני"ן ולא תושיע : (מצודת דוד)

מצודת ציון שועתי. ענין צעקה : **חמס.** ענין עושק : (מצודת ציון)

[ג] לְמָה תִּרְאֵנִי אֹן וְעִמָּל תִּבְיֵט וְשֹׂד וְזָמַס לְנַגְדֵי וַיְהִי רִיב וּמְדוֹן יִשָּׂא:

רס"י און. ביזה וחמס: ועמל תביט. עמל זה אתה מביט ואינך עוזר: ויהי ריב ומדון ישא. וזה נבוכדנצר הנושא ריב ומדון הווה ומתקיים ומלכות, ויהי, ויתקיים אותו אקר ריב ומדון ישא כן תרגום יונתן : (רס"י)

מצודת דוד **למה תראני וגו'.** במראה הנבואה ראה עונות נסתרות של ישראל כדרך שראה יחזקאל וגם ראה גמול תשלומיהן ואריכת ממשלת בבל הנפרע מהם ולכן אמר למה תראה לי האון והעמל של ישראל מה שאתה מביט הנסתרות מבני אדם ולמה שמת לנגד עיני לראות השוד והחמס המעותד לבוא עליהם והתקיימות הנפרע מהם הנושא עליהם ריב ומדון וכאומר מה לי בצער הגדול הזה להודיעני כל אלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **און ועמל.** ענין מעשים רעים שאינם צודקים : **תביט.** ענין הסתכלות : **ושוד וחמס.** גזל ועושק : **ויהי.** ר"ל מתקיים ודוגמתו אהי מלכך אפוא (הושע יג) : **ומדון.** מלי דין ומריבה : (מצודת ציון)

[ד] עַל-כֵּן תִּפּוּג תּוֹרָה וְלֹא-יֵצֵא לְנַצּוֹז בּוֹשֶׁפֶט כִּי רָשָׁע בּוֹכֵתִיר אֶת-הַצְּדִיק עַל-כֵּן יֵצֵא בּוֹשֶׁפֶט בּוֹעֶקֶל:

רס"י על כן תפוג תורה. על זה שישראל רואין הכלחתו שלו תפיג ותעבור תורה מהם וישמעו לו וישתחוו לטורה בצקעת דורא : ולא ילא לנלח משפט. הדת להמיתו : מכתיר. סובב כמו (תהלים כב) אזירי צן כתרונן :

מצודת דוד **על כן תפוג תורה.** הואיל שיצליח נ"נ תחלש התורה ותפול ולא יעשה משפט לנצח ר"ל זמן רב כל ימי ממשלתו כי יאמרו הכל לפי המקרה ואין משגיח : **כי רשע.** על כי נ"נ מכתיר את הצדיק להצר לו בכל עבריו כי אף כי חטאו ישראל נחשבים המה לצדיקים למולו : **על כן.** בעבור זה מעקמים את המשפט ולא יעשוה על צד היושר כי חושבים שאין דין ואין דיין (ואף כי חטאו ובע"כ נפרע מהם מתלונן שהיה להם לפול ביד ה' ולא בידו) : (מצודת דוד)

מצודת ציון תפוג. ענין רפיון וחלשות כמו נפוגותי ונדכיתי (תהלים לח) : **מכתיר.** מסבב ככתר המסבב את הראש וכן אבירי בשן כתרונני (שם כב) : **מעוקל.** ענין עקום כמו ארחות עקלקלות (שופטים ה) : (מצודת ציון)

161 רָאוּ בְּגוֹיִם וְהִבִּיטוּ וְהִתְבַּהֲרוּ וְהִתְבַּהֲרוּ כִּי-פָעַל פָּעַל בְּיָמֵיכֶם לֹא תֵאֱמַיְנוּ כִּי יִסּוּפֶר : **תְּאֲמִינֹו** **כִּי** **יִסּוּפֶר** :

רש"י לֹא תֵאֱמַיְנוּ כִּי יִסּוּפֶר. זאת לכם אשר אני מקים את הכשדים העם אשר לא היה כדאי להזכרות כמו שנאמר (ישעיה כג) זה העם לא היה הם אחד משלשה דברים שהקב"ה כזיכור מתחרט על זריחתם ועתה יקום ויהיה מר ונמהר לרוץ וללכת למרחבי ארצות כל הגוים : (רש"י)

מצודת דוד **ראו בגוים.** ראו הממשלה והנצחון הנעשה בעכו"ם אלו על אלו והביטו ממשלתו והנצחון שלו ותתמהו מאד מאד כי אין להעריך נצחון כל העכו"ם לנצחון שלו : **כי פועל פועל.** כי דבר נצחון שלו תהיה בימיכם ותראו אותה ותתמהו אז כי הן ידעתי לא תאמינו אם יסופר כי הוא דבר היוצא מהיקש הטבעי שקשה להאמין : (מצודת דוד)

מצודת ציון כי יסופר. אם יסופר : (מצודת ציון)

162 כִּי-הִנְנִי בְּמַקְיָם אֶת-הַכְּשָׁדִים הַגּוֹי הַמֵּר וְהַנְּבִהָר הַהוֹלֵךְ לְמִרְזָבֵי-אֶרֶץ לְרֵשֶׁת בְּיַד כְּנָזוֹת לֹא-לוֹ :

מצודת דוד **כי הנני מקים.** ר"ל משפלותם אקים את הכשדים שהוא גוי מר נפש ואכזרי ונמהי במעשיו מבלי ישוב הדעת : **למרחבי ארץ.** בכל מרחב העולם ילך לרשת מקומות שאינם שלו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מקים.** ענין רוממות : **המר.** מר נפש ור"ל אכזרי : **והנמהר.** מלי מהירות. משכנות. מקומות ששוכנים שם בני אדם : (מצודת ציון)

163 אֲנִים וְנֹרָא הוּא בְּמִנְעֹו בְּיַד כְּנָזוֹת וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא :

רש"י ממנו משפטו ושאתו ילא. ממנו שופטים ממנו מלכים המטילין משא ואימה על הכל משפטים יושטיא"א זלע"ז : (רש"י)

מצודת דוד **איום ונורא הוא.** הוא מאויים ומפחיד את הבריות : **ממנו משפטו וגו'.** המשפט שיעשה בעכו"ם ונשיאת הממשלה שיהיה בו יצא ממנו ומעצמו כי לא יצטרך לעזרת עם אחר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **איום.** מל' אימה ופחד : **ושאתו.** מל' התנשאות ורוממות : (מצודת ציון)

[ח] וְקָלוּ בְּמַמְרֵי סוֹסֵי וְזֹדוֹ בְּזִאֲבֵי עֵרֵב וּפְשֵׁי פְרָשָׁיו וּפְרָשָׁיו מִרְזוּק יָבֹאוּ יַעֲפוּ כְּעֶשֶׂר זָנַשׁ לְאֶכּוֹל:

רש"י **ופשו** **פרשיו.** **רבו** **פרשיו** : (רש"י)

מצודת דוד **וקלו.** למהר לרוץ במלחמה : **וזדו.** הכשדים עצמם יחדו שניהם לטרף טרף במהירות רב יותר מן הזאבים הטורפים בערב הממהרים לטרוף בעבור הרעבון שלא אכלו כל היום : **ופשו פרשיו.** פרשיו מתרבים בכל יום ואינם מתמעטים כי אין מי מהם נופל במלחמה : **ופרשיו מרחוק יבואו.** ר"ל עם היות שפרשיו באו ממקום רחוק לא יגעו ולא ייעפו בדרך אבל יעופו כמו הנשר הממהר לעוף להשיג האוכל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מנמרים.** שם חיה קלת המרוץ : **וזדו.** ענין שנון וחריפות כמו כחרב חדה (ישעי' מט) : **ופשו.** ענין ריבוי כמו כי תפושו (ירמיה ג) : **פרשיו.** הם הרגילים לרכוב על הסוסים : **יעפו.** מל' עפיפה ופריחה : **חש.** ענין מהירות כמו חשתי ולא התמהמתי (תהלים קיט) : (מצודת ציון)

[ט] כִּלְהַ לְחֵמֶס יָבֹאוּ מִגַּמַּת פְּנֵיהֶם קְדִימָה וַיֵּאָסֶף כְּזוֹל עֲבָדָיו:

רש"י **לחמס יבוא.** לשלול ולכזו : **מגמת פניהם.** לשון הגמאיני נא (בראשית כד) יגמא ארץ (איוב לט) רץ במרוצה לשעה קלה כזרת ארץ כאלו גמא ושתה הארץ שלפניו ואף כאן מגמת פניהם גמיאת שאיפת פניהם דומה לרוח הקדים עזה שזרוחות כן תירגם יונתן : (רש"י)

מצודת דוד **כלה לחמס יבא.** הגוי הזה כולו בא בעבור החמס לשלול שלל ולבוז בז אינם נלחמים בעבור כבוד הנצחון ולזה אינם משאירים שארית : **מגמת פניהם קדימה.** ר"ל כל מחשבותם לשלול שלל ולשוב מיד לארצם שהיא לצד קדימה במזרחי צפונית וע"ז שורפים ומחריבים את

העריי שכבשו ואינם מניחים שארית ולא כן יעשו אלו שמחשבת' להשאר בהערים שכבשו כי מניחים שארית מה לתועלתם : **ויאסוף**. מאסף שבי הרבה כחול הים ולא ישאיר מאומה : (מצודת דוד)

מצודת ציון לחמס. ענין עושק : **מגמת**. ענין המחשבה והחשק ואין לו דומה ויתכן שהוא מלשון הגמייאיני נא (בראשית כד) וכמו שמלת שאף משותף לבליעה כמ"ש כי שאפני אנוש (תהלים נו) ולחשק כמ"ש ישאף צל (איוב ז') כז יהיה מלת גמא משותף לשניהם : (מצודת ציון)

יג והוא במלכים יתקלס ורוזנים משווק לו הוא לכל-מבצר ישווק ויצבר וילכדה:

רס"י והוא במלכים יתקלס. מתלוץ בהם וכל לשון קלסה ל' דבור הנדברים זו יס לטוב יס לרע פרלרי"ץ בלע"ז : משחק. כמו שחוק כמו משמר מסתר : לכל מבצר ישחק. אם אויבו צמצר חזק ישחוק לו : וילכוד עפר. עליו ברוב חיילותיו כל אחד נושא משא עפר והרי היא לפני החומה תל גבוה ונלחמים זה על העיר והיא שפיכת סוללה כי כולן מתורגמות וילכוד עלה מליתא ואף היא ל' מילוא שיהיה בעיר דוד הוא תל גבוה ונלחמים זה שעל ראשה מגדל בנוי וסיפועו מספע לכדדין וסביבות מרגלותיו חומה נמוכה להחזיק העפר מליפול : (רס"י)

מצודת דוד והוא במלכים יתקלס. הוא מהתל ומלעיג במלכים לבזותם בבזיון נפלא ורוזנים המה לו למשחק כי יתלוצץ בהם בדברי גדוף : **לכל מבצר ישחק**. מלעיג הוא על כל ערי מבצר באמרו שבקלות רב יכבשם וכן הוא האמת כי יצבור עפר הרבה לעשות תל גבוה מול המבצר ומשם ילחום עליה וילכדה : (מצודת דוד)

מצודת ציון יתקלס. ענין לעג והתול כמו לקלס אתנן (יחזקאל טז) : **ורוזנים**. שרים. משחק. מלי שחוק ולעג : **ויצבור**. ענין עשיית תל כמו שני צבורים (מ"ב י) : (מצודת ציון)

יא אז חלף רוחו ויצבר ואשם לו כזו לאלהיו:

רס"י אז חלף רוח. אז בראותו דרכו ללחה רוח חולפת ועוברת עליו רוח אשמה ומהו הרוח זה כחו לאלוהו הכח הזה הוא נותן לאלוהו ואמר אלהי

עשה לי כל החיל הזה אמר הנביא ואתה למה תחריץ לכל זאת הלוא אתה מקדם אלהי קדושי וכו' וזה שכתוב לא נמות אחד מתיקוני סופרים שזמקרא הוא שכינה הכתוב וכן (מלאכי א) והפחתם אותו וכן הרבה המפורשים בספרי ולפי תיקון הסופרים זה פירושו הלוא אתה אלהי מקדם קדושי אל תתני למות בידו : (רס"י)

מצודת דוד אז חלף רוח. בראות עצמו בכ"כ ממשלה מחליף דעתו ויעבור מן האמת ויאשם באמרו זו הכח הנתון בו מיוחס לאלהיו כי העכו"ם שלו השליטו ולא ה' פעל כל זאת כי יודע הוא בעצמו שלא ישרו מעשיו בעיני ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון חלף. ענין תמורה : רוח. ענין דעה ומחשבה : ואשם. ענין רשע : (מצודת ציון)

[יב] הֲלֹא אֲתָהּ בְּמִקְדָּם יְהוָה אֱלֹהֵי קְדֹשֵׁי לֹא נָמוּת יְהוָה לְבִישָׁפֹט שְׁמֹתוֹ וְצֹר לְהוֹכִיזוֹ יִסְדָּתוֹ :

רס"י ה' למשפט שמתו. ידעתי כי לא העמדתו לזה אללא לשפוט את המורדים כך ומכל מקום כל זה למה יתקיים הלוא טהור עינים אתה מראות ברע : (רס"י)

מצודת דוד הלוא אתה מקדם. הן ידעתי שאתה מעולם אלהי קדושי המרחם עלינו ובודאי לא נמות ביד נ"נ להיות כלים בידו כי אתה האל שמתו אותו לעשות בנו משפט ואתה צור עולמים יסדת לייסר אותנו ע"י ואין זה ענין אל הכליון כאומר אין אני מתרעם בחשבו שנהיה כלים בידו כי בודאי לא כן יהיה : (מצודת דוד)

מצודת ציון וצור. על האל יאמר שהוא צור עולמים ר"ל חוזק העולמות : להוכיח. ענין גמול יסורים כמו ויוכח עליהם מלכים (תהלים קה) : יסדתו. מל' יסוד : (מצודת ציון)

[יג] טְהוֹר עֵינַיִם בְּרָאוֹת רָע וְהַבֵּיט אֶל-עַמְּלָל לֹא תוֹכֵל לָמוֹת תַּבִּיט בּוֹגְדִים תַּזְזֵרִישׁ בְּבַלְעַ רְשָׁע צְהִיק בּוֹמְנֹו :

רס"י והביט. כמו ולהביט אל עמל : לדיק ממנו. שהוא מסמא את עיני

מצודת דוד **טהור עינים.** ר"ל אולם תלונתי היא על כי הלא אתה טהור עינים לבל לראות דבר רע ולא תוכל להביט אל דבר עמל ולמה א"כ תביט ותשגיח בבוגדים לתת להם ממשלה מרובה ולמה תחריש בעת שהרשע משחית את הצדיק ממנו וכאומר אם אמנם חטא ישראל למה מסרתו בידו הלא עכ"פ הוא טוב ממנו והיה לך א"כ לפרוע מישראל באופן אחר לא על ידו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עמל.** דבר שאינו הגון : **תחריש.** תשתוק : **בבלע.** ענין השחתה כמו בלע ה' (איכה ב) : (מצודת ציון)

[יד] **וּתְעִשָּׂה אָרְהָם כְּדָגֵי הַיָּם כְּרֶמֶשׂ לֹא-מוֹשֵׁל בּוֹ:**

כ"ז **ותעשה אדם.** לפני נצודנלך הפקר כדגי הים שכל הרואה לאוד לודה מהם : (כ"ז)

מצודת דוד **ותעשה אדם.** למה הפקרת לו כל בני אדם כדגי הים שהמה מופקרים לכל וכרמש האדמה שאין מי מושל בו למנעו מיד הבא לקחתו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **כרמש.** הם בריות קטנות קצרי הרגל כמו רמש האדמה (בראשית ו) : (מצודת ציון)

[טו] **כִּלְהָ בְּזוֹכָה הָעֵלָה יִגְרָהּוּ בְּזוֹרְמוֹ וַיֵּאֲסֹפְהוּ בְּמִכְמֹרְתוֹ עַל-כֵּן יִשְׁבְּחוּ וַיִּגְיֵלוּ:**

כ"ז **כלה בחכה העלה.** כל האדם זה נצודנלך העלה בחכה שלו : יגורהו. לשון אגרה בקליר (משלי י) נהרסו ממגורות (יואל א) : (כ"ז)

מצודת דוד **כלה.** כל אנשי הארץ מעלה בחכה ולפי שהמשילים לדגי הים אמר ל' הנופל בדגי הים שמעלים אותם מן הים ע"י החכה : **יגורהו.** מאסף את הכל בחרמו : **ויאספהו.** כפל הדבר במ"ש : **על כן.** הואיל ושעתו מצלחת לו ישמח ויגיל ואינו דואג מגמול המעשה ואוחז דרכו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בחכה**. שם כלי צדיה כמו תמשוך לויתן בחכה (איוב מ) :
העלה. מלשון עליה : **יגורהו**. ענין אסיפה כמו אגרה בקציר (משלי ז) :
בחרמו. במכירתו. מיני פח ורשת כמו משטח חרמים (יחזקאל כו) וכמו
ופרשי מכמורת (ישעיה יט) : (מצודת ציון)

[טז] **על-כן יזבח לזבחו ויקטר לבחמרתו כי בהמה שמן**
וזלקו ובמאכלו בראה:

רש"י **יזבח לחרמו**. לעכו"ם שהוא אומר שהיא כוזבת הכל לפניו : **בהמה**.
כמו **זהם** **בזבלם** : **בראה**. **שמנה** : (רש"י)

מצודת דוד **על כן יזבח לחרמו**. ר"ל אינו תולה הצלחתו בה' להודות לו
ולזבח ולקטר לפניו כי תולה הצלחתו בחרמו ר"ל בכחו ובתחבולותיו
וכאלו יזבח ויקטר אל עצמו אל כחו ותחבולותיו והוא ענין מליצה, או
ר"ל להעכו"ם יזבח בחשבו שהיא הנותנת בו כח לצוד הכל ולפי שנאי
בעכו"ם שקץ וגוי כי חרם הוא (דברים ז) לכן אחז לשון חרם לצחות
המליצה : **כי בהמה**. כי חושב שבחרמו ובמכירתו ר"ל בעבור רוב כוחו
ותחבולותיו או בעבור כח אליליו יש לו חלק שמן ומאכלו מאכל בריאה
ושמנה (מצודת דוד) :

מצודת ציון **בהמה**. בהם ר"ל על ידם : **בראה**. מאכל בריאה ר"ל שמנה
וכן ועגלון איש בריא (שופטים ד) : (מצודת ציון)

[יז] **העל כן יריק זרבו ותמיד להרג גוים לא יזבוחל: (ס)**

רש"י **העל כן יריק חרמו**. יש תמיהות הרבה המתקיימת כמו הנגלה
נגליתי דעלי (ס"א ז) הרואה אתה (סס ז טו) אף כאן הנראה צעיניך שעל
כן הוא מלכיה כל שעה שיריק חרמו על הכל ולכוד ליד, יריק כמו (תהלים
לה) הרק חנית, וירק את חניכיו (בראשית יד) מזדיין בחרמו : (רש"י)

מצודת דוד **העל כן**. וכי בהיות כן ירוקן את חרמו לשלח את הנלכדים בה
בתמיה ר"ל וכי כשרואה הצלחתו ינחם על מעשיו למנוע חרבו מדם הלא
באמת לא כן היא כי אדרבה יאחז דרכו ויתמיד להרוג העכו"ם ולא
יחמול עליהם (מצודת דוד) :

מצודת ציון **יריק**. מלי **ריקות** : (מצודת ציון)

חבקוק

פרק-ב

א עַל-מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמֹדָה וְאֶתִּיּוֹבָה עַל-מִצּוֹר וְאַצְפָּה לְרֵאוֹת
בַּיָּם-יְדָבֵר-בִּי וּבַיָּם אֲשִׁיב עַל-תּוֹכְוֹתַי:

רס"י על משמרתי אעמדה. עג עוגה חבקוק ועמד בתוכה ואמר לא חזון
מכאן עד שאשמע מה ידבר בי על שאלתי זאת למה הוא מציט ורואה
בהלחתו של רשע ומה אשיב אל הזאים להתווכח לפני : על תוכחתי.
שהם מוכיחים אותי בפני שיש להרהר על מדת הדין. תוכחת
מונחאפרובמנ"ט בלע"ז :

מצודת דוד על משמרתי אעמודה. עמדתי על משמרתי ונצבתי על המצור
ר"ל כמו השומר בזמן משמרתו אינו זז ממקומו וכמו הצרים על עיר
מבצר לכבשה אינם זזים ממנה כן לא זזתי אני לפסוק מן התלונה :
ואצפה. הסתכלתי לראות מה ידבר בי ה' ומה אשיב אלי על הויכוח שלי
אם מי יבוא ויתווכח עמדי לשאול שאלתו : (מצודת דוד)

מצודת ציון משמרתי. דבר המוטל על הרבה בני אדם לעשות כ"א בזמנו
קרוי בלשון משמרת וכן משמרות כהונה ולויה : מצור. כן יקרא עיר
מבצר על כי אין לכבשה בזולת המצור. ואצפה. ענין הבטה כמו צפה דרך
(נחום ב) : תוכחתי. מל' ויכוח : (מצודת ציון)

ב ויענני יהוה ויאמר כתוב חזון ובאר על-הלכות למען ירוץ
קורא

רס"י ויענני ה' ויאמר כתוב : כך חזון. הנגלה כך וזכרהו על הלוחות
היטב אשר ירוץ הקורא בו לקרותו מהר שלא יכשל וזהו החזון אשר תכתוב
:

מצודת דוד כתוב חזון. כתוב הנבואה אשר אני דובר אליך ובאר אותה על

הלוחות ומפורש ולא בחידות למען ירוץ קורא בו ר"ל שיוכל הקורא לקרות בו במהירות במעט התבוננות : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובאר. תפרש : הלוחות. כעין נסרים ועשויים המה לכתוב עליהם : ירוץ. מל' ריצה ורדיפה ואמר בדרך שאלה : (מצודת ציון)

ג] כִּי עוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד וַיִּפֹּז לִקְצֵן וְלֹא יִכָּוֵב אִם-יִתְמַהְמַה זִכְהָ-לוֹ כִּי-בָא יִבָּא לֹא יֵאָזָר:

רש"י כי עוד חזון למועד. עוד עתיד לקום נביא לקח שנים שיתגלה לו חזון למתי יהיה מועד מפלת צבל וגאולת ישראל : ויפח לקח. ודיבר שיאמ' לו על הקח של צבל לפי מלאת לצבל שבעים שנה, ויפח ל' דבור הוא והרבה יש בספר משלי ועל שם שהדבור אינו אלא רוח היוצא מן הפה קורהו פיח וקורהו רוח כגון וברוח פיו כל זבאם (תהלים לג) : ולא יכזב אם יתמהמה. לבוא שיאריך לכם אותו מועד חכה לו כי לא יאחר אחר השבעים כלום, ועוד יש לפרש אם יתמהמה הנביא לבא והוא היה ירמיה, וי"ת כתיבא נבואתא ומפרשא על ספרא דאורייתא תרגם כתב כמו כתיב כבר נרמז (בתורה) אז תרצה הארץ את שבתותיה שבעים שמיטות קלקלו ישראל ולא שמטו וכנגדן גלו ממנה שבעי' שנה וכן הוא אומ' (בדברי הימים בסוף ב') עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה למלאות שבעים שנה וכן אתה מואל (ביחזקאל ד) ואני נתתי לך את שני עונם שלש מאות ותשעים יום יום לשנה נתתיו לך ואומר ואתה שכב לך על לדך השמאלית וגומ' נמלאת אתה אומר הכעיסו ישראל ש"ל שנה עד שגלו עשרת השבטים ושבת יהודה קילקלו ארבעים ומשגלו עשרת השבטי' עד חרבות ירושלים הם עשרי' ושתיים של מנשה ושאר שנותיו בתשובה שהרי נאמר בו (מלכים ב כא) ויעש הרע ככל אשר עשה אחאב כמנין שנותיו של אחאב והוא מלך עשרים ושתיים שנה שתיים של אמון בנו ואחת עשרה של יהויקים ואחת עשרה של לדקיהו הרי ארבעים וששה ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמשי' לדקיהו מכל מקום נמלאו ימי קלוקלם ארבע מאות ושלשים וששה שנים שלאחר נבואה זו שהוסיף ו' שנים ת' שנים עושים ח' יובלות וכל יובל ז' שמתות הרי נ"ו שמתות וח' שנים המוקדשות ליובל הרי ס"ד ובל' ושש שנה יש ה' שמתות הרי ס"ט שנים מקודשות

וסנת יוכל זה האחרון נחשב אף הוא זמנין שבעונם לא נגמר וכאן ככה אמר לו הקב"ה לחזקוה כבר כתוב חזון בתורה אבל סתום הוא הוסיף אתה ובאר על הלוחות כי עוד יתגלה חזון למועד זה : (רס"י)

מצודת דוד כי עוד חזון למועד. כי מלבד החזון של מפלת בבל והכרתת זרעו יש עוד חזון על זמן קבוע והחזון הזה ידבר על קץ הגאולה שלא יהיה אחרים שעבוד ולא יכזב החזון ההוא אף אם יתמהמה זמן רב עכ"ז אתה ישראל חכה לו ולא תתייאש ממנו כי בודאי יבוא בזמן הקבוע לא יאחר עוד לעבור את הזמן הקבוע וכאומר לזאת צויתך לבאר הנבואה של מפלת בבל למען ידעו בבואה שמהי נעשה ועי"ז יאמינו בגאולה העתידה של (מצודת דוד) :

מצודת ציון למועד. לזמן קבוע כמו העביר המועד (ירמיה מו) : ויפח. ענין דבור כמו יפיח אמונה (משלי יב) : יתמהמה. ענין התעכבות כמו חשתי ולא התמהמהתי (תהלים קיט) : חכה. ענין תקוה כמו וחכיתי להי' (ישעיה ח) : יאחר. מלי איחור והמתנה : (מצודת ציון)

[ד] הנה עופלה לא-ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יזייה: (ס)

רס"י הנה עופלה. נפש שלו תמיד היא זכעם ובתאוה שואף לזלוע ולא שבע עופלה ל' עזות כמו (מדבר יד) ויעפילו וכן עופל וזוחן (ישעיה לב) : לא ישרה נפשו בו. אין רוחו מתקררת עליו לומר די זמה שקניתי כבר לכן יבא עליו הפורענות. ולדיק באמונתו יחיה. יכניה המלך שעתיד זה להגלותו יעמוד לו לזקו וזיוס שיושלך זה מקצרו ישא אויל מרוך את ראש יהויכין ויחס את כסאו מעל לכסא המלכים : (רס"י)

מצודת דוד הנה עופלה. עתה בא לבאר החזון בדבר מפלת בבל והכרתת זרעו ואמר הנה כל המתחזק ומתגאה אין ישרות בנפשו אשר בו ואפילו צדיק יהיה הוא במה שמאמין בהאל לחשוב שהכל בא ממנו בחפצו ולא יתלה הדבר בזכות עצמו וכח זרועו : (מצודת דוד)

מצודת ציון עופלה. ענין התחזקות וכן ויעפילו לעלות (במדבר יד) : ישרה. מלי יושר : (מצודת ציון)

[ה] ואף כי-היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה אשר הרזיב כשאויל

נְפִשׁוֹ וְהוּא כַּמּוֹת' וְלֹא יִשְׁבָּע וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו כָּל-הַגּוֹיִם וַיִּקְבָּץ
אֵלָיו כָּל-הָעַמִּים:

רס"י ואף כי היין בוגד. ואף כשיצא בלשאר בן בנו של זה שיצגוד בו יינו
ללקביל אלפא חמרא סתי (דניאל ה) : גבר יהיר. הוא : ולא ינוה. לא
יתקיים מדורו ונוהו שנתגאה ואמר בטעם חמרא להביא כלי בית המקדש
וסתה זהם והיא תגרם לו סיהרג ויכלה זרעו כי גבר יהיר לך לא ינוה לא
יתקיים הוא ונוהו : אשר הרחיב. נבוכדנצר. כשאל נפשו. להשיג כל תאותו
ברחב לב : והוא כמות. כמלאך המות שאינו שבע מלהמית כך זה אינו
שבע בכל קניינו : (רס"י)

מצודת דוד ואף כי היין בוגד. ומכל שכן איש היין הבוגד בשכרותו והוא
גבר יהיר וגס רוח ואינו יושב במדורו להחזיק בשלו כי ילך לרשת עוד
משכנות לא לו : אשר הרחיב וגו'. ר"ל מתאוה לכבוש כל העולם תחתיו
כמו שאול הקבר הבולע כל הבריות ודומה הוא אל המות הבא על בעלי
חי ולא ישבע כמוהו : ויאסוף וגו'. להיות כולם נכנעים לו ותחת ממשלתו
וכאומר הלא כל המתחזק ומתגאה עם שהוא צדיק עכ"ז אין ישרות
בנפשו ומכ"ש אשר כל אלה יעשה איך ינקה מן הגמול הראוי : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואף כי. עניינו כמו כ"ש וק"ו וכן ואף כי אש אכלתהו (יחזקאל
טו) : היין. איש היין וכן לץ היין (משלי כ) : בוגד. ענין רשע : גבר. איש :
יהיר. גס רוח כמו זד יהיר (שם כא) : ינוה. מל' נוה ומדור וכן נוה משולח
(ישעיה נז) : (מצודת ציון)

ל הָלוֹא-אֵלֶּה כָּלֵם עָלָיו מִשָּׁל יִשְׂאֹו וּמְלִיָצָה זֹיִדוֹת לֹו וַיֶּאֱמַר
הוּי הַבְּרִיָּה לֹא-לֹו עַד-מִתִּי וּמִכְבִּיד עָלָיו עַבְטִיט:

רס"י הלא אלה. אשר אסף אליו לעובדו כולם עליו משל ישאו ומליצה
ישאו צפיהם בלשון חידות בשבילו, לו כמו עליו : ויאמר. האומר את
מליצת החידה : הוי המרצה לא לו. זו היא המליצה חבל על המרצה הון
ומלכות ולא לו כי יצאו מלכי מדי ויטלו את הכל : עד מתי. יהיה הולך
ומרצה ואינו אלא מכביד עליו משא עון כעב של טיט עב הוא לשון קורה
כבידה כמו שמנינו במשכנא (דיחזקאל מא) כלעות הבית והעצים, ועב עץ
(רס"י) :

מצודת דוד **הלא אלה.** ר"ל באמת יבוא יומו וכל אלה העכו"ם שאסף ישאו עליו קול משל ואמרי מליצה אשר החידות שבה יהיה בעבורו וכה יאמר כ"א אוי אל המרבה בממשלות ולא יהיה לו ולזרעו וכי עד מתי תשאר בידו הלא מהר תלך ממנו והוא רק מכביד על עצמו פשע רב כמשא עבה של טיט (מצודת דוד) :

מצודת ציון **ישאו.** ענין הרמה : **ומליצה.** כן יקראו אמרים צחים : **חידות.** דבר סתום וקשה ההבנה : **הוי.** כמו אוי : **עבטיט.** כמו עב טיט ר"ל משא עבה של טיט (מצודת ציון) :

יז **הָלֹא פָתַעַ יְקוּמוּ נִשְׁכִּיף וַיִּקְצוּ מִזַּעְזְעֶיךָ וְהָיִיתָ לְבוֹשֵׁסוֹת לְבוֹ:**

רס"י **ויקלו.** כמו ויקולו (רס"י) :

מצודת דוד **הלא פתע.** הלא פתאום יקימו הנושכים אותך והמזעזעים אותך יעורו משנתם לבוא עליך הם מלכי פרס ומדי : **והיית.** ואתה תהיה להם למשיסה כי ירמסו אותך ברגליהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **פתע.** הוא כמו פתאום : **נושכיד.** מל' נשיכה וחתוך עם השיניים : **ויקצו.** מל' הקצה והערה מן השינה : **מזעזעיד.** ענין רתת ורעדה כמו לזעוה ולבוז (יחזקאל כג) : **למשסות.** ענין רמיסה כמו והיו שוסיד למשסה (ירמיה ל) : **למו.** להם : (מצודת ציון)

יח **כִּי אֶתָּה שִׁלֹּת גֹּוִים רַבִּים יִשְׁלֹךְ כָּל-יֵתֵר עַמִּים מִדְּמֵי אֲדָם וּזְזֹמֶס-אָרֶץ קָרְיָה וְכָל-יֹשְׁבֵי בָּהּ: (פ)**

רס"י **שלות גוים רבים.** השלכתם וגטלתם ממקומ' : **ישלוך כל יתר.** פליטת העכו"ם : **מדמי אדם.** בנקמת דמי ישראל הקרוי אדם שנא' (קס לד) אדם אתם : **וחמס ארץ.** ארץ ישראל : **קריה.** היא ירושלים : (רס"י)

מצודת דוד **כי אתה שלות.** בעבור שאתה שללת עכו"ם רבים לכן ישללו אותך יתר העכו"ם אשר נשארו ולא כליתם : **מדמי אדם.** כל זה בא מסבת דמי אדם אשר שפך דם ישראל : **וחמס ארץ.** מסבת החמס שעשה בא"י ובקריה היא ירושלים ובכל אנשים היושבים בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון שלות. ישלוך. מל' שלל ובזה : וחמס. עושק : קריה. עיר :
(מצודת ציון)

ט הוּי בַצַּעַ בַּצַּעַ רַע לְבֵיתוֹ לְשׁוֹם בְּמָרוֹם קָנֹו לְהַנְצִיל מִכַּף-
רַע:

רס"י הוּי בּוֹלַע בֹּלַע רַע לְבֵיתוֹ. אֹונס מִמוֹן שְׁהוּא רַע לוֹ וּלְבֵיתוֹ לְבִנוֹת לוֹ
בֵית : לָשׁוֹם בְּמָרוֹם קֵנוֹ. כְּדַכְתִּיב בְּסִפְר (דְּנִיחַל ד) הֵלֵא דֵא הֵיֵא בְּבַל רְבַתֵּא
לְאַנֵּא בְּנִיתָה לְבֵית מַלְכוֹ בְּתַקּוֹף חֲסָנִי וּגּוֹמֵר וּבְסַעָה שִׁיחֵא דְבַר זֵה מִפִּי
נֵטְרַד מִן הַבְּרִיּוֹת שְׁנֵאֲמֵר (סָס) עוֹד מַלְתֵּא בְּפּוֹם מַלְכֵא בְּעִנִּין זֵה : (רס"י)

מצודת דוד הוּי בּוֹצַע. אוּי עַל הַבּוֹצַע וְעוֹשֵׁק בַצַּע שְׁהוּא רַע לְבֵיתוֹ כִּי בַעְבוֹר
הַבַּצַּע יוֹכַרְתָּ בֵיתוֹ וּזְרַעוֹ : לְשׁוֹם בְּמָרוֹם קֵנוֹ. ר"ל אֲשֶׁר הָעוֹשֵׁק הֵיֵא לְבִנוֹת
מִבְּצָרִים לְהִיּוֹת לוֹ לְמִשְׁגַּב כֵּאלוֹ שֵׁם מִדּוֹרוֹ בְּשָׁמִי מָרוֹם לְהַנְצִיל שֵׁם מִכַּף
הָאוִיב הַבֵּא לְהַרַע לוֹ : (מצודת דוד)

מצודת ציון בַּצַּע. עִנִּין גּוֹזַל וְכֵן בַּעוֹן בַּצַּעוֹ (יִשְׁעִי נז) : בְּמָרוֹם. בְּשָׁמַיִם
הֲרַמִּים : קֵנוֹ. מִדּוֹרוֹ וְכֵן בֵּין כּוֹכְבִים שֵׁם קֵנֵד (עוֹבַדִּיָּה א) : (מצודת ציון)

י יַעֲצֶתָּ בְּשֵׁת לְבֵיתְךָ קְצוֹת-עַמִּים רַבִּים וְחוֹטֵא נַפְשֶׁךָ:

רס"י יַעֲלֵתָּ בּוֹשֵׁת לְבֵיתְךָ. אֲשֶׁר יַעֲלֵתָּ לְקָלוֹת עַמִּים רַבִּים וְהַפְּסַדְתָּ עַלְמָךְ
: קָלוֹת. לָשׁוֹן שְׁלִיפָה וְקִילּוֹף כְּמוֹ הַקָּלוֹת אֵת הַבֵּית (וּיִקְרָא יד) : וְחוֹטֵא
נַפְשֶׁךָ. כְּמוֹ (מִשְׁלִי כ) מִתְּעַבֵּר וְחוֹטֵא נַפְשׁוֹ חוֹטֵא לְאַחַד נַפְשׁוֹ פּוֹרְפִי"ט
שְׁאַרְמ"א בְּלַע"ז :

מצודת דוד יַעֲצַת בְּשֵׁת לְבֵיתְךָ. מֵה שִׁיעֲצַת לְעֲשׂוֹק הוֹן לְבִנוֹת מִבְּצָרִים זֵה
יְהִיָּה לְבוֹשֵׁת לְבֵיתְךָ כִּי עִי"ז יִכְלֵה זֶרַעְךָ מִן הָעוֹלָם וְהֵנָּה הַכְּרַת עַכוּ"ם
רַבִּים וְחֲטֵאתָ נַפְשֶׁךָ ר"ל הַכְּאַבֵּת לְכָל הָעַכוּ"ם וְגַם נַפְשֶׁךָ הַחֲסַרְתָּ : (מצודת דוד)

מצודת ציון קְצוֹת. עִנִּין חֲתוּךְ וְכִרְיָתָה כְּמוֹ וְקְצוֹתָהּ אֵת כַּפָּה (דְּבָרִים כה) :
וְחוֹטֵא. עִנִּין חֲסַרְוֹן כְּמוֹ וְהִיִּיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֵמָה חֲטֵאִים (מ"א א') : (מצודת ציון)

[יא] כִּי-אֲבֵן בְּקִיר תִּזְעַק וְכַפִּיס בַּיַּעַץ יִעֲנֶנָּה: (פ)

רס"י כי וגו'. כי האבנים אשר גזלת תזעקנה מן הקיר : וכפיס מעץ יעננה. אל האבן בקול לנגדה שניהם לוועקים : וכפיס מעץ יעננה. ת"י וקיפא מגו מרישא קיפא ל' קיסם שפאין זלשון חכמים דלדור"ס זלע"ז מריש הוא הקורה : (רס"י)

מצודת דוד כי אבן. כל אבן תזעק לומר גזולה אני ביד הבונה והכפיס מן העץ יענה אל האבן ויאמר גם אני מגזילה והוא ענין מליצה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מקיר. מכותל : וכפיס. כן יקרא חתיכת עץ מן הקורה ואין לו דומה ובדרז"ל גויל גזית כפיסים (ב"ב ב) אולם שם יאמר על הלבנים ויתכן שהיה דרכם להשים גם עצים בבנין כזה וקראהו רז"ל ע"ש העצים : יעננה. מלי עניה ותשובה : (מצודת ציון)

[יב] הוּי בִּנְה עֵיר בְּדַמִּים וְכוֹנֵן קִרְיָה בְּעוֹלָה:

מצודת דוד הוי בונה וגו'. עתה בא לומר החזון האמור על קץ הגאולה ומפלת המחרים הבית ואמר אוי על הבונה עיר בדמים כי רצח נפש וירש הון ובנה כרך גדול וגו' : וכוונן וגו'. וכפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון בדמים. בשפיכת דמים : וכוונן. מלי הכנה : (מצודת ציון)

[יג] הֲלֹא הִנֵּה מֵאֵת יְהוָה צְבָאוֹת וַיִּיגְעוּ עַמִּים בְּדִי-אֵשׁ וּלְאֲמִים בְּדִי-רִיק יִעֲפוּ:

רס"י הלא הנה מאת ה'. נשתלם פורענות לעוסי רשעה : וייגעו עמים זדי אש. כאשר תבואם חמתו כאשר עד שיה' דיים, זדי אש אייסי"ץ זלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד מאת ה'. יבוא לו הגמול ולא במקרה : וייגעו עמים. הבליים יגעו בהרבה אש ר"ל מה שיגעו להתחזק יהיה תכליתם למאכולת אש : ולאומים. הלאומים הם יעפו בהרבה ריק ר"ל כל מה שישתדלו ביגיעה ועייפות לעמוד ולהתחזק יהיה לריק כי אין חכמה וגבורה נגד ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בדי אש.** בהרבה אש וכן בדי ריק וכמו בדי שופר יאמד האח
(איוב (לט) : (מצודת ציון)

[יד] **כִּי תִמְלֵא הָאָרֶץ לְדַעַת אֶת-כְּבוֹד יְהוָה כַּמַּיִם יִכְסּוּ עַל-**
יָם: (פ)

מצודת דוד **כי תמלא.** ר"ל בעבור שבני ישראל אנשי הארץ ההיא ימלאו
אז דעת את כבוד ה' כמים יכסו על ים, מקום המים קרוי ים והמים הם
הממלאים את המקום ומכסים אותו ואמר שכמו כן יהיו ממולאים
לדעת את כבוד ה' : (מצודת דוד)

[טו] **הוּי מִשְׁקָה רַעְהוּ מִסַּפַּח זֹמַתְךָ וְאֶף עֵפָר לְמַעַן הַבִּיט**
עַל-מַעֲוֵרֵיהֶם:

רפ"י משקה רעהו. יין, וזאותה השקאה הוא מספח ואוסף את חמתו
עליו ואף משכרוו בחמתו וכל זה הוא עושה למען הביט על מעוריהם
על גלויים ולראות את ערותם זה נ"נ שהיה משקה את המלכים יין
ומשכרם וסוכב עמם משכזי אשה כדאמרינן במסכת שבת, ד"א הוא משקה
רעהו בסדר עולם דורקו כלפי כלשכר שהשקה את השרים בכלי בית
המקדש וזהם נספחו ונסתכרו בחמתו של הקב"ה ובו כלילה נהרג : על
מעוריהם. להגלות קלונם וראו שונאיהם בניוולם : (רפ"י)

מצודת דוד **הוּי משקה רעהו.** אוי על הבבליים שהרעו לישראל : **רעהו.** כי
מתחלה התחבר באהבה וריעות ואחר זה קם עליו להחרימו והשקהו יין
תרעלה מאסיפת וקבוצת החימה שהיה לו עליו מאז ואף השכירו ר"ל
הרבה להרע לו ובלבל דעתו כשכור בשכרותו : **למען וגו'.** ר"ל אין הכונה
היתה לטובתו לרשת ארצם כ"א למען יסתכל על ערוותם וקלונם
משנאתו **בם** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מספח.** ענין הקבוץ והדבוק כמו תחת חרול יספחו (שם ל) :
חמתך. מל' חמה וכעס : **מעוריהם.** הוא מל' גלוי ערוה כמו והראתי גוים
מערך (נחום ג) והוא ענין קלון ובזיון : (מצודת ציון)

[טז] שְׁבַעַת קָלוֹן מִכְבוֹד שְׁתֵּה גַם-אֶתְהּ וְהָעֵרְל תִּסּוֹב עֲלֶיךָ
כּוֹס יְמִיץ יְהוָה וְקִיקְלוֹן עַל-כְּבוֹדְךָ:

רש"י והערל. ה"א משמשת בתיבה זו בלשון התפעל כמו (דברים לב) האסף אל עמך אף כאן הערל האטם בשממון ובתמהון לב כל ערלה לשון אוטם הוא כמו ערלה אזנס (ירמיה ו) ערלי לב וערלי בשר (יחזקאל מד) וי"ת ואתערטל לשון ערום ועריה (שם) : (רש"י)

מצודת דוד **שבעת וגו'.** ר"ל יותר היית נהנה ושבע מן הקלון הבא לו ממה שהיית נהנה מן הכבוד של נצחון המלחמה : **שתה.** לכן שתה גם אתה כוס התרעלה ותהיה ערל באוטם הלב ובלבול הדעת : **תסוב וגו'.** מימין ה' תסובב עליך כוס התרעלה ר"ל המקום ילחם בך : **וקיקלון על כבודך.** על הכבוד שאתה בו יבוא קיא וקלון ר"ל תהיה נמאס בקיא ומכוסה בקלון ולפי שהמשיל הפורענות לשתיית היין אמר לשון קיא כי דרך השכור להקיא : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והערל.** ענין אוטם וסתימה כמו ערלה אזנס (ירמיה ו) : **וקיקלון.** כמו קיא קלון וקיא הוא מלשון הקאה והוא המאכל החוזר דרך הפה : (מצודת ציון)

[יז] כִּי זָזַמְס לְבַנּוֹן יִכְסֶּךָ וְשׁוֹד בְּהֵמוֹת יִזְוִיתָן מִדְּמֵי אֲדָם וְזָזַמְס-
אֲרֶץ קָרִיָּה וְכָל-יֹשְׁבֵי בָהּ:

רש"י חמס לבנון. בית מקדשא : ושוד בהמות יחיתן. שוד בהמותיך ואוכלוסיך אשר שדדו את עמי ישראל הוא ישזרם : מדמי אדם. מחמס דמי ישראל : וחמס ארץ. ארץ ישראל : קריה. ירושלים : (רש"י)

מצודת דוד **כי חמס לבנון.** החמס שעשית ללבנון שהוא א"י החמס הזה יכסה אותך ותשוב בראשך : **ושוד בהמות.** השוד שעשית אל הבהמות ועל ישראל יאמר ולפי שהמשיל את א"י ליער הלבנון המשיל אנשים לבהמות המצויות ביער ואמר השוד הזה ישבר אותם ר"ל עליהם תבוא שוד כמו השוד שעשו לישראל : **מדמי אדם.** כל זה יבוא מסבת דמי אדם ששפך דם ישראל : **וחמס ארץ.** מסבת החמס שעשה בא"י ובקרים היא ירושלים ובכל אנשים היושבים בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לבנון.** כן נקרא א"י כמ"ש ההר הטוב הזה והלבנון (דברים ג)

ושוד. מל' שדידה ועושק : **יחיתן**. מל' חתת ושבר וכן וחתו גבוריך תימן
(עובדיה א') : (מצודת ציון)

יח **מה-הועיל פסל כי פסלו יצרו מסכה ומורה שקר כי**
בטוז יצר יצרו עליו לעשות אלים אלים: (ס)

רס"י מה הועיל. לבצל פסל : כי בטח. האדם היוצר ויוצרו של אלוהו זה
: עליו. על יצירתו זאת הוא בוטח שיעזור לו אקר צא לעשות אלילים
אלמים : (רס"י)

מצודת דוד מה הועיל פסל. אם כל אלה יבוא עליו מה אי"כ הואיל לו הפסל
אשר פסלו ועשהו האומן היוצרו ומתקנו : **מסכה**. וכן המסכה מה הועיל
וכן המלמד השקר הוא כהן הפסל המלמד דרכי עבודתו : **כי בטח**. אשר
בטח האומן ואפי' זה האומן עצמו שעשה אותו יבטח על פסל מעשה ידיו
להספיק בידו לעשות אלילים אלמים אשר הדבור אין בהם ר"ל האומן
המתעסק בו ובוטח עליו מה תועלת מצא בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון הועיל. מל' תועלת : **פסלו**. ענין החלקת והשוואת הצורה וכן
ויפסלו בוני שלמה (מ"א ה) : **יוצרו**. מל' יצירה ור"ל מתקנו ועושהו :
מסכה. צורה הניתך ממתכת : **ומורה**. ענין למוד כמו את מי יורה דעה
(ישעיה כח) : **אלילים**. מל' אל ולא ר"ל דבר מבלי תועלת : **אלמים**. מל'
אלם : (מצודת ציון)

יט **הוי אמר לעץ הקיצה עורי לאבן דומם הוא יורה הגה-**
הוא תפוש זתב וכסף וכל-רוז אין בקרבן:

רס"י הוא **יורה**. **בתמיה** : (רס"י)

מצודת דוד הוי אומר וגו'. אוי לאומר אל הפסל העשוי מעץ הקיצה
משנתך ושמע אלי ולאבן דומם אומר עורי : **הוא יורה**. וכי הוא יוכל
ללמד אתכם דבר מה בתמיה הנה הוא מחופה ופרוש עם כסף וזהב ויפה
הוא למראה העין אבל אין בקרבו שום רוח אפי' רוח החיוני כבהמה :
(מצודת דוד)

מצודת ציון הקיצה עורי. מל' הערה והקצה מן השינה : **דומם**. מושתק
כמו וידום אהרן (ויקרא י) : **יורה**. ילמד : **תפוש**. ענין שטוח ופרישה כמו
פשה הנגע (שם יג) : **וכל רוח**. שום רוח וכן כל מלאכה לא תעשו (שם כ"ג)

[ב] וַיְהִי־הָאָדָם בְּהִיכַל־קָדְשׁוֹ הָאֵל מִפְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: (ס)

רס"י וה' זהיכל קדשו. מוכן ליפרע: הם מפניו כל הארץ. הם לשון שיתוק ודמימת חורבן: (רס"י)

מצודת דוד וה'. אבל ה' עם שהוא בהיכל קדשו בשמים ממעל עכ"ז כל יושבי ארץ שותקים מפני אימתו כי ידו בכל משלה ואין מי ידבר למולו: (מצודת דוד)

מצודת ציון הס. ענין שתיקה כמו ויהס כלב (במדבר יג): (מצודת ציון)

חבקוק פרק-ג

[א] תַּפְלָה לְזִבְכֻקָּה הַנְּבִיאַ עַל שְׁגִיאוֹת:

רס"י על שגיונות. יש פותרו כתרגומו ולפי משמעו זקק רחמים על עצמו שהטיח דברים כמו (לעיל א) ע"כ תפוג תורה ותעשה אדם כדגי הים קנתר אחר מדת הדין: (רס"י)

מצודת דוד על שגיונות. ר"ל תפלתו היתה בעבור ששגג והתרעם מול ה' ולכן חזר להתפלל לפניו ולספר בשבחו: (מצודת דוד)

מצודת ציון שגיונות. מלשון שגיאה וכן שגיון לדוד (תהלים ז): (מצודת ציון)

[ב] יְהוָה שָׁמַעְתִּי שְׁמוֹעַ־יְרֵאתִי יְהוָה פַּעַלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים זָמִיתָו בְּקֶרֶב שָׁנִים תוֹדִיעַ בְּרֵעֵי רִנָּם תִּזְכֹּר:

רס"י שמעתי שמעך. אשר מעולם שנפרעת תמיד ממכעיסך ואת הרשע הזה אתה סובל: יראתי. אמרתי איך נשתנית מדת הדין בעון ישראל:

פעלך בקרב שנים חייהו. פעלך הראשון שהייתה נפרע לנו מאויבינו בקרב שני הצדה שאנו שרויים זה חייהו כלומר עוררהו והשיבהו ובקרב שנים הללו תודיעהו : ברוגז. שתקלוף על הרשעים : רחם תזכור. רחם כמו לרחם :

מצודת דוד שמעתי שמעך. שמעתי מה שאמרת לי והשמעת לאזני מהגלות וארכו והנה יראתי עד מאד : ה' פעלך. לכן אבקש ממך אתה ה' אשר בקרב השנים האלה לא יכלו והעמד בחיים את ישראל הנקרא פועל ידך כמ"ש על בני ועל פועל ידי (ישעיה מה) : **בקרב שנים תודיע**. בקרב השנים האלה תודיע שברוגז רחם תזכור ר"ל שאף בזמן הרוגז והגלות תזכור לרחם עליהם וכמ"ש ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וגו' וזכרתי להם ברית ראשונים (ויקרא כו) :

ג אלוה מתימן יבוא וקדוש מהר-פארן סלה פסה שבמים הודו ותהלתו מלאה הארץ :

רס"י אלוה מתימן יבוא. עכשיו הוא מזכיר לפניו פעלו הראשון שהוא מבקש לפניו לעוררהו ופועל (ס"א פועל) חיבתו של ישראל ופורענו' דורו' הראשוני' כשצאת ליתן את התורה חזרת על עשו וישמעאל ולא קבלה : תימן. עשו : פארן. ישמעאל כדאמר וישב במדבר פארן (בראשית כא) : כסה שמים הודו. כסיני לישראל : (רס"י)

מצודת דוד אלוה מתימן יבא. הנה כשבא אלוה לפני ישראל כשעברו את תימן הוא ארץ אדום כי אז התחילו להלחם בסיחון ועוג : **וקדוש מהר פארן סלה**. הוא כמו הפוך וקדוש סלה מהר פארן ור"ל כשבא ה' הקדוש מעולם כשעברו הר פארן שהוא סמוך לארץ אדום כמ"ש בהררם שעיר עד איל פארן (בראשית יד) והר שעיר הוא ארץ אדום והוא תימן וכפל הדבר במ"ש : **כסה שמים הודו**. אז כשכבשו ישראל ארץ סיחון ועוג כסה שמים הודו ר"ל אז מלאה הודו על שמים ממעל וזהו מלא הארץ כי אז נתפרסם גבורות ה' :

מצודת ציון מתימן. הוא ארץ אדום שהוא בדרומה של א"י : **סלה**. לעולם : **הודו**. ענין הדר ופאר : **ותהלתו**. ענין הארה וזוהר כמו בהלו נרו (איוב כ"ט) :

[ד] וְנִגַּה כְּאֹר תְהִיָּה קְרָנִים מִיָּדוֹ לֹ וְשָׁם זִבְיוֹן עֲזָה:

רש"י ונוגה. אורתו היום : כאור תהיה. כאור המיוחד של שבעת ימי בראשית היה וכן ת"י : קרנים. לשון מאור כשהוא נוקב וזרח לך הנקב נראה כמין קרנים בולטין וכן (שמות לד) כי קרן עור פניו : מידו. מידו של הקב"ה צאו להם : ושם חביון עזו. כתרגומו שם נגלה עזו שהיה חביו למפרע צכתר עליון : (רש"י)

מצודת דוד ונגה כאור תהיה. הנוגה של עמוד האש שהוליד לפני ישראל היתה מאירה כאור היום : קרנים וגו'. מיד ה' בא לישראל קרן ממשלה והתגברות : ושם וגו'. במחנה ישראל הלך חביון עזו הם הלוחות שהיו מאז חבויים וגנוזים במרום הנתונים בארון הנקרא עז כמ"ש אתה וארון עזך (תהלים קלב) : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונגה. ענין הארה וזריחה כמו מנוגה נגדו (תהלים יח) : קרנים. הושאל על הממשלה והתחזקות ע"ש שבע"ח בעלי הקרן יתחזקו בהם : חביון. מל' חבוי וגנוז כמו חבי כמעט רגע (ישעיה כו) : עזו. ענין חוזק ועל הארון יאמר שהוא חזקו של ישראל : (מצודת ציון)

[ה] לְפָנָיו יִכֶּה דְבַר וַיֵּצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו:

רש"י לפניו ילך דבר. מלאתי במדרש אגדה בשעה שנתן הקב"ה תורה לישראל טורדו למלאך המות להפליגו לדברים אחרים שלא יעמוד לקנתר ולומר אומה שעתידה לכפור כך לסוף ארבעי יום ואתה נתן להם את התור' : ויכא רשף לרגליו. מלכתי רשף צאו עמו לסיני : (רש"י)

מצודת דוד לפניו. לפני הארון הלך הדבר להרוג את הכנענים ועם ביאתו יצא רשפי אש לשרוף אותם ר"ל ע"י הארון ההולך עמהם למלחמה כבשו את הכנענים : (מצודת דוד)

מצודת ציון דבר. מגפה : רשף. גחלי אש כמו רשפיה רשפי אש (ש"ה ח) : לרגליו. ר"ל עם ביאתו וכן ויברך ה' אותך לרגלי (בראשית ל) : (מצודת ציון)

[ו] עָמַד וַיְמַדְד אֶרֶץ רְאֵה וַיִּתֵּר גְּזֵלִים וַיִּתְפַּצְצוּ הָרָרִי-עַד עֲשׂוֹן

גְּבֻעוֹת עוֹלָם הַלִּיכוֹת עוֹלָם לֹא:

רש"י עמד וימודד ארץ. המתין לדקדק צדין דור המבול למדוד להם מדה כנגד מדה ומדד עומד כדאמר נלכז ה' ועומד לדין עמים (ישעיה ג) ממתין ומדקדק צדינם : וימודד ארץ. צרותחיס קילקלו וצרותחיס נדונו : ראה. צדור הפלגה שעל ידי שהיו שפה אחת צאו כולם צענה כדכתיב ויהי כל הארץ שפה אחת (בראשית יא) : ויתר גוים. הקפידם לשבעים לשון כדאמר ויתר ממקומו (איוב לו) לנתר בהם (ויקרא יא) : הררי עד. שרי העכו"ם : הליכות עולם לו. הראה להם שכל מהלכו של עולם שלו הוא : (רש"י)

מצודת דוד עמד וימודד ארץ. כאשר עמד הארון בארץ כבשו אותה וחלקוה לשבטים במדה בחבל : ראה. כאשר הארון שם עינו בארץ היה מעתיק את הכנענים לגרשם מארצם : ויתפוצצו. ההרים הקבועים מעולם היו מתפוצצים ומשתברים והושפלו הגבעות הקבועות מימות העולם ר"ל שרי הכנענים כרעו ונפלו : הליכות עולם לו. ד"ל וזהו היה לפי שכל מוליכי ומנהיגי העולם שרי מעלה ושרי מטה המה הכל של המקום ב"ה לעשות בהם כרצונו : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויתר. ענין דלוג והעתק כמו ויתר ממקומו (איוב לו) : ויתפוצצו. ענין הפיזור עם השבר והריצוף וכן ככלי יוצר תנפצם (תהלים ב) : עד. עניינו כמו עולם : שחו. ענין השפלה כמו וישח אדם (ישעיה ב) : הליכות. ענין הנהגה : (מצודת ציון)

11 תַּחַת אֹן רְאִיתִי אֱהִלִי כוֹשֵׁן יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן:

רש"י תחת און. שנמלא צישראל : ראיתי אהלי כושן. שעומדים בגלוי ומחבלים את ישראל ובהתכנע' לפניך ירגזון יריעות וגו' הכל כתרגומו : (רש"י)

מצודת דוד תחת און. בעבור האון ראיתי אהלי כושן רשעתים עומדים בארצות ישראל למשול בהם כאומר לא מקוצר יד לא הושיע למו כ"א בגמול העון הניחם בידו : ירגזון יריעות ארץ מדין. ר"ל כי הלא בקראם אליו ירגזון יריעות ארץ מדין וזהו בימי גדעון שבא ביניהם חרדה והרגו זה את זה כמ"ש בשופטים : (מצודת דוד)

מצודת ציון תחת. בעבור : און. ענין שקר ודבר שאינו הגון : ירגזון. ענין חרדה. יריעות. ר"ל יריעות האוהל : (מצודת ציון)

[מ] הַבְּנֵהָרִים זָרָה יִהְיֶה אִם בְּנֵהָרִים אִפֹּךְ אִם-פָּיִם עֲבָרְתָּךְ
כִּי תִרְכַּב עַל-סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתֶּיךָ יִשְׁוֶעָה:

רס"י **הצננהרים.** יס תמיהות שהן קיימות הראינו שכל אלה עשה ופירוש
המקרא כתרגומו : מרכבותיך. לנו יסועה : (רס"י)

מצודת דוד **הבנהרים חרה ה'.** כשקרע המקום את הירדן לפני ישראל וכי
חרה אפו בו להחריב מימיו בתמיה : **אם בנהרים.** הוא כפל ענין לחוזק :
אם בים עברתך. כשקרע את הים וכי נתמלא עליו עברה להחריב מימיו
: **כי תרכב.** אלא שהיתה הסבה לפי שרכבת על סוסים במרכבותיך של
ישועה להושיע לעמך ולכן בקעתם ללכת דרך הבקיעה והוא ענין מליצה
לומר שזה נעשה בעבור תשועת ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עברתך.** מלי עברה וזעם : (מצודת ציון)

[ט] עֲרִיָה תַעוֹר קִשְׁתְּךָ שִׁבְעוֹת מִטּוֹת אֲמַר סִלָּה נְהָרוֹת
תִּבְקַע-אָרֶץ:

רס"י **עריה תעור קשתך.** נגלה נגלית גבורתך : שבעות מטות. שבעות
שנסבעת לשבטים : **אומר סלה.** מאמר המקוים לעולם, אומר נקוד פתח
(ר"ל סגול) וטעמו למעלה שהוא שם דבר : נהרות תבקע ארץ. כתרגומו
:

מצודת דוד **עריה תעור קשתך.** נגלה נגלתה קשתך ללחום מול הכנעני
והיה זה כי השבעות שנשבעת לאבות לתת הארץ למטות ישראל אותו
האומר של השבעה עומד לנצח ולא תבוטל ולכן הנהרות בקעו הארץ
להנביע מים למען ימצאו לשתות במדבר לבל ימותו בצמא ויבואו בארץ
לרשתה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **עריה תעור.** ענין גלוי כמו ואת ערום ועריה (יחזקאל טז)
מטות. שבטי ישראל : (מצודת ציון)

[י] רֵאֹוֹף יִזְזִילוּ הָרִים יָרֵם מֵיַם עֲבָרָה נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ רוֹם יִהְיֶהוּ

נְשֵׂא:

רש"י ראוך יחילו הרים. הרי נחלי ארנון שנדצקו זה עם זה : זרם מים עבר. בעצמם צירדן תמו נכרתו המים ועבר קילוח שטף המים לשפולו של נהר והצאים מלמעלה קמו עמדו : נתן תהום קולו. שצחוהו יושגי הארץ : רום ידיהו נשא. לנא השמי' הודו לו : (רש"י)

מצודת דוד ראוך. כאשר ראוך הרי ארנון עובר לפני ישראל חלו ורעדו ממך ונתקרבו זה לזה והרגו את הנסתרים בבקיעי ההרים : זרם מים עבר. זרם מי הבאר עבר בין ההרים והעלה מאברי ההרוגים להודיע הנס לישראל : נתן תהום קולו. עומק מי הבאר השמיע קולו לפרסם הנס ר"ל על ידו נודע הנס : רום ידיהו נשא. רוממות כח יד המקום נשא אז עד למעלה כי כולם הכירו בנפלאותיו : (מצודת דוד)

מצודת ציון יחילו. מלי חיל וחלחלה : זרם. ענין מרוצת המים כמו כזרם מים (ישעיה כח) : נתן. ר"ל השמיע : תהום. עומק המים : נשא. ענין הרמה : (מצודת ציון)

[יא] שְׁשֹׁמֵשׁ יְהוֹז עֵמֶד וְבִלְהָ לְאֹר זֹצִיף יְהִלְכוּ לְנֹגַהּ בְּרֶק וְזִיתָהּ:

רש"י עמד זבולה. במדוריהון כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה ופירסוה על מלחמת גבעון כתרגומו : לאור חליך יהלכו. וקראל (רש"י)

מצודת דוד שמש ירח עמד זבלה. בימי יהושע עמד כ"א מהם במדורה ולא הלכה מהלכה כמ"ש וידום השמש וירח עמד (יהושע י) : לאור חציך יהלכו. יהושע ועמו הלכו לאור ברזל חצי המקום ב"ה המבהיק ביותר ר"ל הצליחו בכח זרועך : לנוגה וגו'. הוא כפל ענין במ"ש : (מצודת דוד)

מצודת ציון זבולה. ענין מדור כמו בית זבול (מ"א מ) : לנוגה. ענין הארה : ברק. כן יקרא ברזל החנית כי אחר הלטוש יצהיר כברק וכן ברק חרבי (דברים לב) : (מצודת ציון)

[יב] בְּזַעַם תַּצְעַד-אֶרֶץ בְּאֵף תִּתְרוֹשׁ גְּוִים:

רש"י **זעם תלעד ארץ. לגרש קבע עכו"ם :** (רש"י)

מצודת דוד **תצעד ארץ. רמסת יושבי הארץ :** (מצודת דוד)

מצודת ציון **תצעד. ענין דריכת הרגל כמו ויהי כי צעדו (ש"ב ו) : תדוש.**
מל' דישה : (מצודת ציון)

[יג] **יִצְאֶתָּ לְיִשְׁעַ עֲמֹךָ לְיִשְׁעַ אֶת-מְשִׁיזֹוֹךְ מִזֹּזְצֶתָּ הָאֵשׁ מִבַּיִת
רְשָׁעַ עֲרוֹת יְסוּד עַד-צֹאֵר סִלָּה: (פ)**

רש"י **ליפע את משיחך. שאלו ודוד : ערות יסוד. חומות עכו"ם : עד**
לואר. הוא גובה החומות והמגדלים : (רש"י)

מצודת דוד **יצאת. מעולם יצאת להושיע את עמך ולהושיע את משיחך ועל**
חזקיהו מלך יהודה יאמר על התשועה מסנחריב מלך אשור : מחצת.
ראש. אז מחצת ורצצת כל ראש מבית רשע ר"ל הרגת כל אנשי סנחריב
ע"י המלאך המכה בהם : **ערות יסוד.** גלית את היסוד להוציאו ממקומו
עד הצואר גליתו ר"ל עד עיקר החוזק שהוא הצואר שהחיות תלוי בו
כלומר האבדת כל המחנה ועד עולם סלה כי עוד לא יוסיפו לקום : (מצודת
דוד)

מצודת ציון **מחצת. ענין הכאה ורציצה כמו מחץ ראש (תהלים קי) : ערות.**
ענין גלוי כמו עריה בושת (מיכה א) : (מצודת ציון)

[יד] **זָקַבְתָּ בְּמִטְּיֹוֹ רֹאשׁוֹ (פּרָזוֹ) פָּרְזִיּוֹ יִסְעָרוּ לְהַפְּיֵצְנִי עֲלֵי צַחֲתָם
כְּבוֹ-לֶאֱכֹל עֲנִי בְּמִסְתָּר:**

רש"י **נקבת צמטיו ראש. סנחריב וסיעתו שהיו סוערים צרוח סערה**
להפיאני והוא הי' מטה שהיית רודה בו את העכו"ם וכשבא וסער להפיאני
נקבת ראשי גייסותיו צמטיו שהי' בא לרדות בהם : ראש פרזיו. ראשי עריו
וטיירותיו כמו פרזות תשב ירוסלים (זכריה ב) ערי הפרזי (דברים ג) :
עליאותם. היו כשהיו יכולים לאכול עני במסתר ישראל הקרואים עם עני
:
(רש"י)

מצודת דוד **נקבת במטיו**. במטה של סנחריב שבא לרדות בו נקבת כל ראש אנשיו היושבים בערי הפרזי כי לגודל רבויים כאלו לא יכילם מקום מוקף חומה ור"ל כפי מה שחשב לעשות לישראל נעשה בו וביאתו לירושלים לאבד את אנשיה היתה לרעתו כי שם נפל וכאילו נקב ראשם במטהו : **יסערו להפיצני**. אשר באו ברוח סערה להפיצני בארצות אחרות כי כן היה חפצו להוציאם מארצם ולזרותם בארצות אחרות כמ"ש (במ"ב ובישעיה) : **עליצותם**. סוף שמחת הצלחתם היה כמו אלו שחשבו לאכול את ישראל שהיו מעוניים בידם אשר רצו לכלותם במסתר הוא המדבר ור"ל כמו מצרים שרדפו לכלות את ישראל והיה לרעתם כי שם נטבעו כן ביאת אשור על ירושלים היה לרעתם כי שם נפלו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נקבת**. מל' נקב וחור : **פרזיו**. עיר שאינה מוקפת חומה נקראה פרוז כמו פרזות תשב ירושלים (זכריה ב) : **יסערו**. מל' רוח סערה : **להפיצני**. מל' הפצה ופיזור : **עליצותם**. ענין שמחה כמו עלץ לבי (ש"א ב) : **עני**. ר"ל מעונה : (מצודת ציון)

{טו} דַּרְכַּת בָּיִם סוּסֵיךָ זֶמְרַת בָּנִים רַבִּים :

רש"י **דרכת בים**. בחיילותיו הכזדים כחול הים : **חומר**. ת"י בדגור ל' חמרים חמרים (שמות ח) : (רש"י)

מצודת דוד **דרכת**. כי אז כשבא מצרים בים דרכת שם בסוסיך הם העננים עליהם דרכת בים ובצבור מים רבים להלחם עמהם ולאבדם והיה א"כ הרדיפה לרעתם וכן היה ביאת אשור לרעתו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **דרכת**. ענין רמיסה והילוך : **חומר**. ענין תל וצבור כמו חמרים חמרים (שמות ח) : (מצודת ציון)

{טז} שָׁמַעְתִּי | וְהִרְגָּזוּ בְּטִנִּי לְקוֹל צִלְלוֹ שִׁפְתֵי יְבוּא רִקְבֵי בְּעֵצָמִי וְתַנְוֹתַי אֲרֻגָּזוּ אֲשֶׁר אֲנֻנֶה לְיוֹם צָרָה לְעֵלּוֹת לְעַם יְגֹרְדֵנוּ :

רש"י **שמעתי ותרגז בטני**. ת"י אמרת בצל שמעית וזעו מלכיא מן קדם דינא די אתדנו מנראי : **לקול כללו שפתי**. לקול השמועה אחזני רעד עד שפתי נוקשות זו לזו וקולו נשמע : **כללו**. לשון מליכות הסוס (זכרי' יד) טינטי"ר בלע"ז : **ותחתי ארגז**. במקומי אני מזדעזעת : **אשר אנוח ליום כרה**. אשר מנוחתי זאת מוכנת ליום כרה : **לעלות לעם יגודנו**. ליום אשר

אמר להעלות מתוכו את העם אשר הוא יגודנו עקב לשון בגודיו לארצו :
(כ"ז)

מצודת דוד שמעתי. הנה שמעתי דבר ובעבורה תחרד בטני ר"ל הלב הנתון בבטן : לקול. בעבור קול השמועה שפתי מקישות זו בזו מרוב רעד וחרדה : יבוא רקב. מרוב הצער בא רקבון בעצמותי : ותחתי. ר"ל בכל מקום עמדי ארגז ואחרד ולא אוכל להסיח מדעתי במקום מן המקומות : אשר אנוח ליום צרה. ר"ל וזהו דבר השמועה כי שמעתי לאמר אשר אבא אל איי מקום מנוחתי להיות מעותד שם על יום צרה וחוזר ומפרש לעלות אל העם אשר יבא גדודים הרבה ר"ל כאלו העליה לאיי תהיה אל גדודי גוג להיות נרדף מהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותרגז. ענין חרדה : צללו. ענין תנועת הרעש כמו תצלנה אזניו (ירמיה יט) : ותחתי. במקומי : אנוח. מל' מנוחה : יגודנו. מל' גדודי עם : (מצודת ציון)

[ז] כִּי-תֵאָנֶה לֹא-תִפְרֹזוּ וְאִין יִבּוֹל בַּגִּפְנִים כּוֹזֵשׁ מֵעֵשֶׂה-זֵית׃
וְשִׂדְמוֹת לֹא-עֲשֵׂה אֶכֶל זָזָר מִמַּכְלָה צֶאֱן וְאִין בָּקָר בְּרִפְתִּים׃

כ"ז כי תאנה לא תפריח. כתרגומו ויש לפתרו כמשמעו שוב אין הללחה לכל מעשה צבל מעתה : ושדמות. שדה לבן : ממכלה. דיר הללחה : (כ"ז)

מצודת דוד כי תאנה. כי אז עדיין לא פריחה התאנה ר"ל ישראל הנמשלים לתאנה עדיין לא קנו גבורה ואמצות הלב לעמוד במלחמה למולם : ואין יבול. עדיין לא יש פרי על הגפנים ופרי הזית עדיין הוא רזה כחוש והשדות עדיין לא הצמיחו מאכל וכ"ש הוא משל לומר עדיין אין להם אומץ הלב ואינם יודעים תכסיסי המלחמה ואיך יעמדו למולם : גזר ממכלה. הצאן נכרת ממקום כלאו כי מעטו ולא יש בקר ברפתים ור"ל הנה ישראל בהיותם בבבל נתמעטו ואיך יעמדו מול המון הרב הזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון יבול. ענין צמח פרי כמו יבול הארץ (שופטים ו) : כחש. ענין רזות כמו ובשרי כחש משמן (תהלים קט) : מעשה זית. פרי הזית : ושדמות. שדות תבואה כמו שדמות חשבון (ישעיה וז) : גזר. ענין כריתה כמו אמרתי נגזרתי (איכה ג) : ממכלה. הוא דיר הצאן כמו ממכלאות צאן (תהלים עח) : ברפתים. הוא בית הבקר ובדרז"ל מצאה ברפת (ב"ב לב) : (מצודת ציון)

[יח] ואני ביהוה אעלוזה אגילה באלהי ישעי:

רס"י ואני. כנסת ישראל, בה' אעלוזה : (רס"י)

מצודת דוד ואני בה' אעלוזה. אבל עם כל זה אני אשמח במשענת ה' : באלהי ישעי. בגבורות אלהי ישעי : (מצודת דוד)

מצודת ציון אעלוזה. ענין שמחה כמו ועלזו לפניו (תהלים סח) : (מצודת ציון)

[יט] יהוה אדני זיילי וישם רגלי כאילות ועל במותי ידרכני למנצח בנצחתי:
(פפ)

רס"י למנח צנניותי. לכן לוי המנח צקיר צ"ה אנעי' לו צנניותי והלוי יתן קול כנגדו בכלי השיר : למנח. כמה דלת אמר (עזר' ג) ויעמדו הלויים מזן עשרים שנה ומעלה לנח על מלכת וגומר : צנניותי. הוא לשון נעימות קול להרים ולהשפיל אורגנידור"ס צלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ה' וגו'. ר"ל עם כי אנחנו המעט הנה ה' יהיה לי במקום חיל עם רב : כאילות. קלות כאילות לרדוף אחר האויב : ועל במותי ידרכני. ר"ל עם כי לא נסיתי לדרוך בהרים לרדוף אחר האויב הנה המקום ב"ה ידריך אותי לרדוף על גבהי ההרים אשר סביבות ירושלים : למנח בנניותי. ר"ל התפלה הזאת נמסרה לבן לוי המנח בשיר לנגנה בנגון אשר יחדתי לה : (מצודת דוד)

מצודת ציון חילי. מל' חיל עם : כאילות. שם חיה הממהרת לרוץ : במותי. ענין גובה כמו במתי ארץ (עמוס ד) : ידרכני. מל' דרך והילוך : למנח. בעלי השיר יקראו מנחים כי הדרך לנח זה את זה בהרמת הקול ובהכרעת הנעימה : בנניותי. מל' נגון : (מצודת ציון)